

บทที่ 2

การผูกขาดทางการค้า

2.1. ความหมายของการผูกขาดทางการค้า

2.1.1. บททั่วไป

ดังที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วในบทที่ 1 ว่าระบบตลาดเป็นระบบเศรษฐกิจที่จัดสรรทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะระบบตลาดสามารถสะท้อนความต้องการของผู้บริโภคได้ว่าในขณะใดขณะหนึ่งนั้นผู้บริโภคต้องการสินค้าประเภทใด และผู้ประกอบการที่มีหน้าที่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็จะจัดหาซึ่งทรัพยากรหรือที่เรียกว่าปัจจัยการผลิตที่จะนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อขายให้แก่ผู้บริโภคในตลาดที่ต้องการสินค้านั้น เมื่อกล่าวมาเช่นนี้จึงเห็นได้ว่าในตลาดสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจะประกอบด้วยหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ 2 หน่วยก็คือ ผู้บริโภค และหน่วยธุรกิจ ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างมีจำนวนมากในตลาด โดยอุปสงค์ของผู้บริโภค และอุปทานของสินค้า จะเป็นสิ่งที่กำหนดราคาและปริมาณของ สินค้า กล่าวคือหากสินค้าประเภทใดมีความต้องการมากกว่าราคาที่จะสูงและจะมีการผลิตมากขึ้นส่วน สินค้าใดหากไม่มีความต้องการหรือต้องการน้อยกว่าราคาก็จะต่ำหรือไม่มีการผลิตสินค้าออกมาขายในตลาด จะเห็นได้ว่าราคาเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานเช่นกันเพราะหากราคาไม่เป็นที่พอใจหน่วยธุรกิจย่อมไม่เข้ามาลงทุนผลิตสินค้าออกมาขายในขณะเดียวกันหากราคาสูงเกินไป ผู้บริโภคก็จะไม่ต้องการซื้อมาใช้สอย สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะมาช่วยให้การจัดสรรทรัพยากร ในตลาดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และช่วยให้กลไกราคาคำเนินไปอย่างเป็นผลก็คือ การแข่งขัน ทั้งนี้เพราะหากไม่มีการแข่งขันกันแล้วกลไกของตลาดก็จะไม่สามารถสะท้อนอุปสงค์และอุปทานที่แท้จริงออกมาได้ เนื่องจากการแข่งขันจะทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคในกรณีที่หากผู้บริโภคเห็นว่าสินค้าใดที่หน่วยธุรกิจผลิตขายในตลาดมีคุณภาพไม่ดีราคาสูง หากหน่วยธุรกิจในตลาดผู้นั้นมีคู่แข่งผู้บริโภคก็จะไม่ตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของหน่วยธุรกิจผู้นั้น โดยหันไปเลือกซื้อสินค้าของหน่วยธุรกิจที่เป็นคู่แข่งซึ่งผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่าและราคาเหมาะสมกว่า การกระทำของผู้บริโภคเช่นนี้เป็นการบังคับให้มีการแข่งขันกันระหว่างหน่วยธุรกิจเรียกว่าเป็นสิทธิในการ

เลือกซื้อของผู้บริโภค ในทางกลับกันหากหน่วยธุรกิจในตลาดผู้หนึ่งไม่มีคู่แข่งในตลาดแม้ผู้บริโภคไม่ต้องการสินค้าของหน่วยธุรกิจ ผู้บริโภคก็ไม่เต็มใจที่จะซื้อสินค้าหรือมีจะนั้นก็ปฏิเสธไม่ซื้อสินค้านั้นเลยซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะการไม่เต็มใจซื้อสินค้าไม่ได้เป็นการแสดงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคออกมา เนื่องจากผู้บริโภคไม่มีสิทธิในการเลือกซื้อนั่นเอง

พิจารณาในด้านของหน่วยธุรกิจที่เป็นผู้ขายสินค้า หากไม่มีคู่แข่งหน่วยธุรกิจนั้นย่อมไม่ชวนขายที่จะผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีในต้นทุนที่ต่ำเพราะไม่ต้องกังวลว่าผู้บริโภคจะไปซื้อสินค้าจากผู้อื่นเนื่องจากตนไม่ถูกกดดันจากการเปลี่ยนแปลงผู้ขายของผู้บริโภค ดังนั้นราคาของสินค้าที่มีการขายในตลาดที่ไม่มีการแข่งขันจึงไม่ใช่สิ่งสะท้อนคุณค่าที่แท้จริงของสินค้าออกมา เพราะไม่ได้ผลิต ในคุณภาพที่ดีและต้นทุนต่ำโดยเป็นการกำหนดราคาโดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนแต่อย่างใดหากแต่คำนึงถึงผลกำไรที่ผู้กำหนดราคาจะได้รับเท่านั้น ดังนั้นหากมีการแข่งขันแล้วจะทำให้ผู้บริโภคได้ไปซึ่งสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการและราคาสัมพันธ์กับต้นทุนที่แท้จริงอีกทั้งหน่วยธุรกิจที่เป็นผู้ขายก็จะได้ไปซึ่งราคาสินค้าที่เสนอขายที่สัมพันธ์กับต้นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้า

ทั้งนี้ทั้งนั้น ข้อพิจารณาที่สำคัญก็คือ คู่แข่งขันจะต้องมีเสรีภาพในการแข่งขันและมีความเท่าเทียมกันในการแข่งขันกล่าวคือไม่มีคู่แข่งรายใดมีอำนาจตลาด เพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อปริมาณและราคาสินค้าในตลาดเพราะหากคู่แข่งในตลาดรายใดมีอำนาจตลาดเพียงพอถึงขนาดนั้นย่อมไม่ถือว่ามีการแข่งขันอย่างเสรีเพราะเกิดความไม่เท่าเทียมกันในการแข่งขันและอาจจะถึงขนาดไม่อาจแข่งขันได้ ดังนั้นหากตลาดมีการแข่งขันหน่วยธุรกิจที่เป็นผู้ขายในตลาดก็จะต้องหันมาพิจารณาว่าจะดำเนินกระบวนการผลิตอย่างไรเพื่อจะให้คุณได้กำไรสูงสุด ซึ่งกำไรสูงสุดนี้หน่วยธุรกิจจะต้องพยายามผลิตจนกระทั่งต้นทุนส่วนเพิ่มเท่ากับราคา¹ ดังนั้น หน่วยธุรกิจหรือผู้ขายดังกล่าวจะต้องพยายามผลิตสินค้าให้ได้ต้นทุนต่ำที่สุดด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อจะได้ขายได้มาก ๆ และได้กำไรมาก ๆ จึงเห็นได้ว่าหน่วยธุรกิจในตลาดที่มีการแข่งขันจะเป็นผู้ตามด้านราคาไม่ใช่เป็นผู้กำหนดราคา เนื่องจากไม่อาจกระทำเช่นนั้นตามใจตัวเองได้ เพราะจะต้องกำหนดราคาให้เป็นไปตามราคาตลาด จึงเห็นได้ว่าการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจะ

¹ Tim Frazer and Michael Waterson , Competition Law and Policy, (Hertfordshire : Harvester Wheatsheaf , 1994), p. 7.

ปรากฏว่าตลาดสินค้านั้นๆมีการแข่งขันกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันกันระหว่างหน่วยธุรกิจ
ในตลาดเดียวกัน

2.1.2. ความหมาย

การผูกขาดทางการค้า หมายถึง การที่ผู้ขายในตลาดรายเดียวหรือหลายรายซึ่งกระทำการ
เช่นผู้ขายในตลาดรายเดียวที่สามารถมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงราคาของสินค้าที่ตนเองเสนอขาย
ในตลาดได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงปริมาณสินค้าที่ตนเองขายโดยอิสระปราศจากความกังวลว่าเมื่อตน
เองขึ้นราคาสินค้าแล้วผู้ขายรายอื่นจะเพิ่มปริมาณการค้าทำให้ราคาสินค้าของผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลง
ราคาดังกล่าวลดลงมาได้ หรือกล่าวโดยสรุปก็คือผู้ขายที่มีอำนาจเช่นนั้นไม่มีผู้ขายรายอื่นใดที่จะ
สามารถแข่งขันกับผู้ขายรายแรกได้²

การผูกขาดทางการค้าจึงสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 3 ประการดังต่อไปนี้

2.1.2.1 โครงสร้างของตลาด แบ่งพิจารณาออกเป็น 3 ส่วนคือ

1.) ส่วนแบ่งตลาด โดยทั่วไปการประกอบธุรกิจของหน่วยธุรกิจใน
ตลาดที่จะให้ได้มาซึ่งกำไรสูงสุดนั้น หน่วยธุรกิจจะต้องพิจารณาว่าตนเองจะต้องทำอะไรที่จะให้
สามารถขายสินค้าที่ผลิตออกมานั้นได้ในปริมาณมาก เพราะการขายให้ได้ปริมาณมากนั้นย่อม
หมายถึงตนจะสามารถครองส่วนแบ่งของตลาดได้มาก ดังนั้นส่วนแบ่งตลาดในที่นี้หมายถึงส่วน
แบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจในตลาดนั้นๆ ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยปริมาณการขายทั้งหมดของหน่วย
ธุรกิจนั้นๆในตลาด ส่วนแบ่งตลาดนี้จะมีส่วนสำคัญที่จะวัดว่าหน่วยธุรกิจใดในตลาดมีอำนาจตลาด
เพียงใด เพราะอำนาจตลาดนี้จะทำให้หน่วยธุรกิจมีอิทธิพลในตลาดเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้า
และปริมาณสินค้าในตลาดได้

ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์มีความเห็นกันว่าอำนาจตลาดจะเกิดขึ้นกับหน่วยธุรกิจ
ใดๆ ก็ต่อเมื่อหน่วยธุรกิจนั้นๆมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าร้อยละ 20 ของยอดขายทั้งหมดในตลาดขึ้น

² Richard A. Posner, *Antitrust Law An Economic Perspective*, (Chicago : The
University of Chicago Press, 1976), p.8-9.

ไป และจะมีอำนาจมากเพียงพอที่จะมีอำนาจเหนือตลาด หากส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจนั้นๆ สูงกว่าร้อยละ 50 ของยอดขายทั้งหมดในตลาด³

2.) การกระจุกตัวของอุตสาหกรรม คือ จำนวนของส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุด 4 รายในตลาดนั้นๆ ซึ่งเมื่อนำเอาส่วนแบ่งตลาดมารวมกันแล้วสามารถมีอำนาจตลาดเพียงพอได้ การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมเช่นนี้ทำให้เห็นถึงความสามารถในการเป็นผู้นำหน่วยธุรกิจที่มีน้อยรายในตลาดที่จะควบคุมราคา โดยการสมคบกันไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยทางอ้อม⁴

3.) อุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดของคู่แข่งรายใหม่ หากตลาดใดมีอุปสรรคสูงในการที่คู่แข่งรายใหม่จะเข้าสู่ตลาดได้ ก็แสดงว่าตลาดนั้นมีการผูกขาดเพราะมีผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาดอยู่ทำให้มีการสร้างอุปสรรคที่จะไม่ให้หน่วยธุรกิจรายใหม่สามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดได้โดยง่ายเพื่อที่จะธำรงไว้ซึ่งกำไรผูกขาดของตนในระยะยาวนั่นเอง⁵

2.1.2.2. พฤติกรรมในตลาด

การผูกขาดทางการค้าเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการแข่งขัน ดังนั้นการพิจารณาพฤติกรรมของหน่วยธุรกิจในตลาดจึงต้องเป็นการพิจารณาว่าหน่วยธุรกิจในตลาดมีการกระทำที่จำกัดการแข่งขันกันหรือไม่ พฤติกรรมที่จำกัดการแข่งขันนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นพฤติกรรมที่ขั้บไล่หรือทำลายคู่แข่งและพฤติกรรมที่กีดกันคู่แข่งรายใหม่ไม่ให้เข้ามาประกอบการแข่งขันในตลาดนั้นได้

³ William G. Shepherd, Public Policies Toward Business, 8th. ed., (Boston : Richard D. Irwin, Inc., Eight Edition, 1991), p.39.

⁴ Ibid, p.39-41.

⁵ William G. Shepherd, Public Policies Toward Business, p.41-42.

1.) พฤติกรรมที่ขับไล่หรือทำลายคู่แข่ง

พฤติกรรมขับไล่หรือทำลายคู่แข่งนี้อาจจะเกิดในลักษณะของการกระทำที่ผู้กระทำมีอำนาจตลาดเพียงพอที่จะมีอิทธิพลเหนือปริมาณสินค้าและราคา โดยผู้กระทำจะใช้อำนาจที่ตนมีอยู่เหนือสิ่งดังกล่าวกระทำการขับไล่หรือทำลายคู่แข่ง ซึ่งหากพิจารณาจากบุคคลทั่วไปที่ไม่มีความรู้เรื่องการตลาดและเศรษฐศาสตร์แล้วจะไม่สามารถทราบได้เลยว่าคู่แข่งนั้นถูกผู้มีอำนาจเหนือตลาดขับไล่หรือทำลายเนื่องจากผู้มีอำนาจเหนือตลาดนั้นไม่ได้กระทำโดยตรงในลักษณะเป็นการทำอันตรายทางกายภาพ แต่เป็นการกระทำอันตรายโดยใช้อำนาจตลาดซึ่งเป็นอำนาจในทางเศรษฐกิจที่พิจารณาจากบุคคลทั่วไปจะเห็นว่าไม่น่าจะถือว่าเป็นการทำอันตรายได้ แต่ความจริงนั้นคู่แข่งได้ถูกกระทำอันตรายจนได้รับความเสียหายแล้วนั้นคือความเสียหายในทางเศรษฐกิจ การกระทำดังกล่าวมานี้ก็คือการกระทำโดยตรงต่อราคาหรือปริมาณสินค้า ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการแข่งขันในระบบตลาดไม่มีผู้ใดที่มีอิทธิพลเหนือปริมาณและราคาสินค้าเพราะปริมาณและราคาสินค้านั้นจะเป็นไปตามอุปสงค์ อุปทาน ของหน่วยธุรกิจและผู้บริโภคในตลาด เหตุหนึ่งที่ไม่ใช่อำนาจเหนือสิ่งดังกล่าวมานี้ก็เนื่องจากแต่ละคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ตนขายในกรณีที่ตนเป็นหน่วยธุรกิจหรือสิ่งที่ตนต้องการบริโภคในกรณีที่ตนเป็นผู้บริโภคเป็นส่วนน้อยมากในตลาด โดยรวมกล่าวคือ หากพิจารณาทางด้านของผู้ซื้อ ผู้ซื้อแต่ละรายก็มีการซื้อสินค้าในตลาดเป็นจำนวนไม่มาก หากพิจารณาทางด้านผู้ขาย ผู้ขายแต่ละรายก็มีสินค้าที่ขายในตลาดทั้งหมดเป็นจำนวนไม่มาก แต่เมื่อใดก็ตามที่คู่แข่งในกรณีของผู้ขายมีสินค้าที่ตนเองขายในตลาดเป็นจำนวนมากหรือที่เรียกว่ามีส่วนแบ่งตลาดมากย่อมทำให้คู่แข่งนั้นสามารถมีอำนาจตลาดอันเป็นการมีอิทธิพลเหนือราคาได้ กล่าวคือสามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้ ไม่ต้องเป็นผู้ตามด้านราคาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นเมื่อหน่วยธุรกิจใดเป็นผู้กำหนดราคาได้ หน่วยธุรกิจนั้นมักจะไม่วิวที่จะใช้ความได้เปรียบนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนซึ่งการที่จะรักษาไว้ซึ่งอำนาจตลาดหรืออำนาจผูกขาดให้อยู่กับตนได้ในระยะยาวเป็นสิ่งทีหน่วยธุรกิจนั้นต้องการ ดังนั้นการจะรักษาอำนาจตลาดให้ได้ในระยะยาวจึงหมายถึงการรักษาส่วนแบ่งตลาดให้ได้ในระยะยาวซึ่งหากเป็นการแข่งขันก็จะต้องพยายามคิดค้นและพัฒนาที่จะทำอย่างไรให้สินค้าตนมีคุณภาพและเป็นทีพอใจแก่ผู้บริโภคได้มากแต่การที่จะรักษาส่วนแบ่งตลาดอีกวิธีหนึ่ง ก็คือทำอย่างไรไม่ให้ตนเองมีคู่แข่งที่จะเข้ามาแย่งส่วนแบ่งตลาดของตน และ มักจะพบว่าหน่วยธุรกิจส่วนมากเลือกที่จะใช้วิธีการไม่ให้ตนเองมีคู่แข่ง การใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่เพื่อขับไล่และทำลายคู่แข่งถือเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ เพราะไม่ใช้การกระทำตามทางปกติในการค้าขายซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีคือวิธีการที่กระทำต่อราคา และวิธีการที่กระทำต่อสิ่งที่ไม่ใช่ราคา โดยจะได้กล่าวถึงวิธีการที่กระทำต่อราคาก่อน เช่น

ก. การกำหนดราคาเพื่อขับไล่อุปกรณ์ (Predatory Pricing)

กล่าวคือเมื่อหน่วยธุรกิจมีอำนาจตลาดที่เพียงพอจะกำหนดราคาได้เองนั้น หน่วยธุรกิจก็จะกำหนดราคาที่ไม่เป็นไปตามราคาตลาดซึ่งการกำหนดราคาของหน่วยธุรกิจในกรณีนี้ วัตถุประสงค์เพียงประการเดียวก็คือกำจัดคู่แข่งของตนให้ออกไปจากตลาดเท่านั้น⁶ ซึ่งจะเป็นการกำหนดราคาที่ดีกว่าต้นทุนอันจะทำให้หน่วยธุรกิจคู่แข่งที่ไม่มีอำนาจตลาดและต้องผลิตสินค้าในราคาตลาดนั้นไม่อาจแข่งขันกับหน่วยธุรกิจผู้กำหนดราคาได้เพราะราคาที่เสนอขายสินค้าอยู่ในตลาดนั้นจะต่ำกว่าต้นทุนมาก แม้ว่าการกระทำของหน่วยธุรกิจที่มีอำนาจเหนือตลาดเช่นนี้ไม่ได้ไปปิดกั้น หรือบีบบังคับคู่แข่งไม่ให้แข่งขัน แต่คู่แข่งก็ไม่อาจแบกรับความขาดทุนไว้ได้เนื่องจากการประกอบการต้องมีกำไรเมื่อขาดทุนมากก็ไม่มีเหตุผลที่จะต้องประกอบการต่อไป ด้วยเหตุผลเช่นนี้เองในที่สุดแล้วคู่แข่งก็จะต้องตัดสินใจออกไปจากตลาดหรือเลิกกิจการไปเพราะแม้ประกอบธุรกิจต่อไปก็ไม่อาจค้าขายแข่งขันได้เนื่องจากราคาไม่เป็นสิ่งจูงใจในการแข่งขันอีกต่อไป ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการแข่งขันโดยเสรีที่หน่วยธุรกิจต้องมีเสรีภาพในการเข้าหรือออกจากตลาดกล่าวคือการเข้าหรือออกจากตลาดต้องเกิดจากความเต็มใจของหน่วยธุรกิจนั่นเองไม่ใช่บังคับจายภายนอกมาบังคับให้ต้องตัดสินใจแต่กรณีที่หน่วยธุรกิจใช้วิธีการดังนี้หน่วยธุรกิจที่เป็นคู่แข่งกับหน่วยธุรกิจที่เป็นผู้กระทำไม่ได้เต็มใจแต่จำต้องออกไปจากตลาด เพราะเหตุที่ตนเองไม่อาจขายสินค้าในราคาต่ำกว่าที่ผู้กำหนดราคาขายได้เนื่องจากไม่ใช่ราคาตลาดและเป็นราคาที่ทำให้ตนเองต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นมากถึงขนาดต้องขาดทุนซึ่ง หากราคานั้นเป็นราคาตลาดเสียแล้วการที่หน่วยธุรกิจที่เป็นคู่แข่งต้องออกจากตลาดไป ย่อมไม่ถึงว่าไม่เต็มใจที่จะออกไปจากตลาด แต่เป็นกรณีที่ตนเองไม่สามารถพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้ลดต้นทุนในการค้าขายแข่งขันได้ด้วยตัวเอง ข้อพิจารณาอีกก็คือการกำหนดราคาเช่นนี้จะเป็ผลได้อย่างไรเพราะหากผู้บริโภคไม่ซื้อสินค้าของผู้กำหนดราคา ตัวผู้กำหนดราคาเองก็จะไม่มีทางกระทำการได้สมตามวัตถุประสงค์ ข้อพิจารณานี้สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อสินค้าของหน่วยธุรกิจที่มีอำนาจตลาดเสนอขายแสดงว่าจะต้องเป็นสินค้าที่มีจำนวนมากและเมื่อมีจำนวนมากและราคาถูก ผู้บริโภคย่อมต้องการบริโภค ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าโดยทั่วไปแล้วการกำหนดราคาเพื่อขับไล่อุปกรณ์ของผู้มีอำนาจตลาดถึงขนาดเพียงพอที่จะมีอิทธิพลเหนือราคาตลาดมักจะประสบความสำเร็จเสมอ และเมื่อคู่แข่งไม่มีในตลาดแล้วผู้กำหนดราคาดังกล่าวก็จะขึ้นราคาของสินค้านั้นเพื่อชดเชยการขาดทุนเมื่อครั้งกำหนดราคาต่ำกว่า

⁶ Lawrence Anthony Sullivan, *Handbook of the Law of Antitrust*, (St.Paul Minn :

ทุนและอาจจะกำหนดราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ เพื่อตนเองจะได้รับกำไรเกินปกติหรือกำไรผูกขาดต่อไปนั่นเอง ซึ่งเมื่อผู้กำหนดราคาได้กำหนดราคาเช่นนี้แล้วความเสียหายย่อมเกิดแก่ผู้บริโภคซึ่งร่วมมือกับผู้กำหนดราคาขับไล่คู่แข่งอย่างไม่ตั้งใจไปในที่สุด

ข. การกำหนดราคาด้วยวิธีการแบ่งแยกราคาขาย (Price Discrimination) หมายถึงการที่หน่วยธุรกิจซึ่งมีอำนาจตลาดแบ่งแยกราคาในการขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อแตกต่างกันแม้ว่าต้นทุนของสินค้าที่กำหนดราคานั้นจะเท่ากันก็ตามทั้งนี้เพื่อหวังที่จะได้รับกำไรสูงสุดจากการแบ่งแยกราคาดังกล่าวและยังหวังที่จะขับไล่คู่แข่งทางการค้าเพื่อตนเองจะได้ไปซึ่งอำนาจผูกขาดและใช้อำนาจผูกขาดนี้สร้างกำไรเกินปกติให้แก่ตนเองในที่สุด⁷ การกระทำเช่นนี้ก็คล้ายกับการกำหนดราคาเพื่อขับไล่คู่แข่ง โดยผู้กำหนดราคาจะกำหนดราคาต่ำในตลาดหรือในประเภทลูกค้าที่มีคู่แข่งมากทั้งนี้ก็เพื่อหวังที่ตนเองจะขับไล่คู่แข่งหรือลดการแข่งขันลงและได้รับส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้นเป็นการตอบแทนและราคาที่กำหนดในอีกตลาดหนึ่งหรือลูกค้าอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นตลาดที่ตนเองมีอำนาจตลาดแล้วในราคาที่สูงเพื่อตนเองจะได้รับประโยชน์จากกำไรเกินปกติในตลาดเช่นนี้ การกำหนดราคาของผู้กำหนดราคาเช่นนี้จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการที่จะไม่ทำให้ผู้กำหนดราคาต้องเสียหาย โดยราคาที่กำหนดสูงจะมาเฉลี่ยกับราคาที่กำหนดไว้ต่ำแต่ในที่สุดผู้กำหนดราคาก็จะได้มาซึ่งอำนาจตลาดในตลาดที่ตนกำหนดไว้ต่อไปเพราะตนจะได้ส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นและคู่แข่งจะถูกขับไล่ออกไป ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นก็คือเสียหายต่อคู่แข่งที่จะถูกกำจัดและที่สุดผู้บริโภคก็จะเดือดร้อนอันเป็นผลเช่นเดียวกับการกำหนดราคาเพื่อขับไล่คู่แข่งดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

การกระทำดังที่กล่าวไปนี้เป็นกระทำต่อราคาของหน่วยธุรกิจที่มีอำนาจตลาดเพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อราคาตลาด นอกจากนี้หน่วยธุรกิจนั้นก็อาจจะใช้วิธีการที่กระทำโดยไม่ใช้วิธีการทางด้านราคา เช่น

ค. การกำหนดข้อตกลงผูกมัด (Tying Agreement) หมายถึงข้อตกลงที่ผู้มีอำนาจเหนือตลาดในสินค้าชนิดหนึ่งเสนอต่อผู้ซื้อว่า หากผู้ซื้อต้องการจะซื้อสินค้าที่ตนเองมีอำนาจตลาดนั้นตนเองจะไม่ขายให้เว้นแต่ผู้ซื้อจะยอมซื้อสินค้าที่ตนเองเสนอขายอีกชนิด

⁷ Ernest Gellhorn , Antitrust Law and Economics in A Nutshell , 2 nd ed. (St Paul Minn : West Publishing Co.,1981), p.377-378.

หนึ่งและผู้ซื้อไม่ต้องการไปด้วยตนเองจึงจะขายสินค้าที่ผู้ซื้อต้องการนั้นให้แก่ผู้ซื้อ ข้อตกลงเช่นนี้มี ความมุ่งหมายที่จะขยายอำนาจตลาดของผู้เสนอข้อตกลงจากสินค้าในตลาดหนึ่งไปสู่สินค้าในอีก ตลาดหนึ่ง⁸ การกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำในลักษณะที่บังคับผู้บริโภคนำไม่ให้มีสิทธิในการเลือกซื้อ คังนั้นจึงเป็นการ กระทำที่ตรงกันข้ามกับการจัดสรรทรัพยากรโดยกลไกตลาด นอกจากนี้การเสนอ สินค้าไปยังตลาดที่ตนเองไม่มีอำนาจนั้นยังเป็นการเสนอขายที่ไม่ได้เป็นเพราะความต้องการที่แท้ จริงของผู้บริโภคและยังถือว่าเป็นการกระทำที่เอาเปรียบและก่อความเสียหายให้แก่คู่แข่งใน ตลาดที่ตนเสนอสินค้าเข้าไปอีกด้วย เนื่องจากคู่แข่งของคุณไม่สามารถค้าขายแข่งขันในลักษณะ ที่เสนอขายในคุณภาพ และราคาของผู้ซื้อต้องการได้เพราะมีการกระทำเชิงบังคับขายเช่นนี้เสียแล้ว

ง. การกำหนดข้อตกลงค้าขายเฉพาะราย (Exclusive Dealing)

หมายถึงข้อตกลงระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อว่า ผู้ซื้อจะไม่ใช้สินค้าหรือตกลงซื้อขายสินค้ากับผู้ขายราย อื่นที่เป็นคู่แข่งกัน กับผู้ขาย โดยผู้ซื้อตกลงที่จะใช้สินค้าหรือซื้อสินค้ากับผู้ขายเท่านั้นซึ่งข้อตกลง เช่นนี้ มีผลเป็นการบังคับสิทธิในการเลือกซื้อสินค้าของผู้ซื้อและยังเป็นการเข้ายึดตลาดอันเป็นการ ปิดโอกาสที่จะค้าขายสินค้ากับผู้ขายรายอื่นที่เป็นคู่แข่งกันของผู้ขายซึ่งเป็นผู้กำหนดข้อตกลงเช่นนี้ กับผู้ซื้อ⁹ นอกจากความเสียหายจะเกิดแก่ผู้บริโภคและคู่แข่งกันในตลาดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การ ทำข้อตกลงเช่นนี้ยังเป็นการรักษาไว้ซึ่งอำนาจตลาดของผู้เสนอข้อตกลงอีกด้วย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ Lawrence Anthony Sullivan, *Handbook of the Law of Antitrust*, p.431.

⁹ Phillip Areeda, *Antitrust Analysis*, 3rd ed., (Boston Toronto : Little Brown and

2.) พฤติกรรมที่กีดกันไม่ให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาด

ในทางทฤษฎีการกีดกันไม่ให้มีผู้เข้ามาแข่งขันในตลาดจะประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้¹⁰

ก. การได้รับสัมปทานจากรัฐบาล เนื่องจากการที่รัฐบาลให้สัมปทานแก่เอกชนรายใดในการประกอบการมักจะเป็นการให้สิทธิแก่เอกชนผู้ได้รับสัมปทานผู้เดียวเท่านั้นที่จะประกอบกิจการตามที่รัฐบาลให้สัมปทานนั้นได้ เอกชนรายอื่นที่ไม่ได้รับสัมปทานจะไม่สามารถประกอบกิจการได้ การให้สัมปทานของรัฐบาลในลักษณะนี้จึงไม่ก่อให้เกิดการแข่งขันและทำให้ผู้อื่นไม่สามารถเข้ามาในตลาดเพื่อประกอบการแข่งขันได้ด้วยเหตุผลที่สภาพของการจะต้องได้รับสัมปทานจากรัฐบาลนั่นเอง

ข. การมีสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ โดยสภาพของสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้ประดิษฐ์สิ่งใหม่และผู้สร้างสรรค์ในการที่จะหาประโยชน์จากความคิดของตัวเองที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ในสังคมภายในระยะเวลาที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้สาเหตุก็เพื่อเป็นการจูงใจและตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อันเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวกฎหมายให้สิทธิผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์สามารถหวงกันหรือหาประโยชน์ไว้ได้ แม้ว่าจะเป็นการกระทำที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการมีสิทธิหวงกันเช่นนี้ได้ ก่อให้เกิดสภาพผูกขาดไประยะหนึ่งโดยกฎหมายจนกระทั่งหมดอายุที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง เมื่อนั้นผู้อื่นจึงสามารถค้าขายแข่งขันกับผู้ทรงสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ต่อไปได้

ค. การเป็นเจ้าของอุปทานของทรัพยากรทั้งหมดในตลาด ผู้ผูกขาดสามารถรักษาอำนาจผูกขาดของตนเอาไว้ได้ ด้วยการควบคุมอุปทานของปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งการที่สามารถควบคุมอุปทานของสิ่งดังกล่าวไว้ได้จะทำให้ไม่มีผู้อื่นสามารถเข้ามาประกอบการแข่งขันได้เพราะไม่อาจหาปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าประเภทเดียวกันเพื่อเสนอขายในตลาดนั้นได้หรือมิฉะนั้นบุคคลอื่นก็จะไม่สามารถหาปัจจัยการผลิตมาผลิตในราคาที่ต่ำได้กล่าวคือมีต้นทุนในการผลิตที่สูงไม่สามารถแข่งขันกับผู้ที่สามารถควบคุมปัจจัยการผลิตได้

¹⁰ David N. Hyman, *Modern Micro Economics, Analysis and Applications*, (Homewood Boston : Richard D. Irwin, Inc., 1993), p.361-363.

ง. การได้เปรียบในด้านต้นทุนอันเป็นผลมาจากอุปทานทั้งหมดในตลาด การที่หน่วยธุรกิจมีขนาดใหญ่จะทำให้เกิดความได้เปรียบในด้านต้นทุนการผลิตที่ต่ำ เพราะเกิดการประหยัดต่อขนาด ซึ่งการมีต้นทุนที่ต่ำกว่าผู้อื่นนี้จะมีส่วนช่วยในการสร้างอำนาจผูกขาด ดังนั้นจึงสามารถทำให้ตนเองมีอำนาจตลาดเพียงพอที่จะสร้างอุปสรรคขวางกั้นไม่ให้มีผู้อื่นเข้ามาแข่งขันกับตนเองในตลาดนั้นได้และหน่วยธุรกิจที่มีคุณสมบัติดังที่ได้กล่าวไปแล้วนี้จะเป็นผู้อยู่ในฐานะเหนือผู้อื่นในตลาด ซึ่งจะสามารถกำหนดราคาที่ต่ำกว่าได้เป็นการชั่วคราวแต่ยังคงมีกำไรอยู่ โดยผลจากการกระทำเช่นนี้จะก่อให้เกิดหน่วยธุรกิจที่คิดจะเข้ามาในตลาดต้องออกไปจากตลาดเพราะหน่วยธุรกิจอื่นจะมีขนาดที่เล็กกว่ามากและไม่สามารถผลิตในต้นทุนที่ต่ำได้เหมือนกับหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ซึ่งมีการประหยัดต่อขนาดและเป็นผู้อยู่ในฐานะเหนือผู้อื่นในตลาดแล้ว

เนื่องจากการแข่งขันจะทำให้ส่วนแบ่งตลาดเป็นไปโดยความสามารถของผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นไปตามกลไกตลาด แต่ก็ไม่ใช่เป็นที่ประสงค์ของหน่วยธุรกิจที่มีความต้องการจะได้กำไรเกินปกติมาและรักษาไว้นานๆ ดังนั้นการที่จะได้กำไรเกินปกติและรักษาไว้นาน ๆ ได้จึงต้องทำให้ตัวเองมีอำนาจตลาดเพื่อให้ได้ส่วนแบ่งตลาดมาก ๆ หากมีคู่แข่งก็ทำให้ส่วนแบ่งตลาดตกลงลงจึงมีพฤติกรรมที่กีดกันไม่ให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาด พฤติกรรมเช่นนี้อาจจะกระทำได้โดยอาศัยหลักของมูลเหตุจูงใจที่คู่แข่งรายใหม่จะเข้ามาในตลาดนั้นก็คือราคาที่ก่อให้เกิดกำไรดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าผู้ประกอบธุรกิจจะได้รับกำไรปกติเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อประกอบธุรกิจไปได้ระดับหนึ่ง ผู้นั้นก็อาจจะได้รับกำไรเกินปกติแต่กำไรเกินปกตินี้จะไม่สามารถอยู่ได้นาน เพราะเมื่อผู้อื่นเห็นว่าธุรกิจนี้มีราคาที่ดีพิจารณาแล้วว่าหากเข้ามาประกอบธุรกิจจะต้องได้รับกำไร บุคคลผู้นั้นก็จะเข้ามาลงทุนเป็นหน่วยธุรกิจแข่งขันกับหน่วยธุรกิจที่ได้รับกำไรเกินปกติดังกล่าวและราคาของการแข่งขันก็จะปรับลงมาจนเท่ากับกำไรปกติ ดังนั้นหากผู้อยู่ในตลาดก่อนสามารถกระทำการกับราคาไม่ให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามาลงทุน บุคคลภายนอกตลาดก็จะไม่เข้ามาในตลาดเองซึ่งตามที่ได้กล่าวไปแล้วอีกเช่นกันว่าการที่ผู้อยู่ในตลาดจะกำหนดราคาได้จะต้องมีอำนาจตลาดเพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อราคาได้ มิฉะนั้นราคาก็จะเป็นไปตามกลไกตลาด การมีอำนาจตลาดนั้นไม่จำเป็นที่หน่วยธุรกิจรายเดียวจะเป็นผู้อำนาจตลาดเท่านั้น หากหน่วยธุรกิจหลายรายร่วมมือกันจนพอที่จะมีอำนาจตลาดได้ก็สามารถกำหนดราคาให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มของคนได้เช่นกัน เพราะในสภาพของตลาดตามความจริงไม่มีทางที่จะมีผู้ใดมีอำนาจตลาดหรือผูกขาดตลาดแต่เพียงรายเดียว จึงใช้วิธีการรวมหัวกันกำหนดราคาได้ ดังนั้นการรวมหัวกันกำหนดราคาข่มเป็นการสะกดกั้นไม่ให้มีผู้ใดเข้ามาแข่งขันในตลาดได้เพราะราคาในตลาดไม่น่าสนใจที่จะเข้ามาลงทุนนั่นเองและเมื่อไม่มีคู่แข่งเข้ามาในตลาดในที่สุดตลาดก็จะเป็นของผู้รวมหัวกัน

กระทำการดั่งที่กล่าวโดยจะสามารถขึ้นราคาสินค้าในตลาดเท่าใดตามที่ตนเองพอใจและเห็นว่ามีกำไรมากก็ยอมได้ ซึ่งการกีดกันไม่ให้คู่แข่งเข้ามาในตลาด หรือการสร้างอุปสรรคหรือกำแพงขวางกั้นไม่ให้เข้ามาในตลาดนี้เป็นวิธีการจำกัดการแข่งขัน

นอกจากนี้หน่วยธุรกิจที่อยู่ในตลาดอาจจะควบคุมทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าให้อยู่ในควบคุมของตนยอมทำให้นักคนอื่นนอกตลาดไม่สนใจที่จะเข้ามาลงทุน เนื่องจากเข้ามาลงทุนแล้วอาจจะไม่สามารถหาวัตถุดิบมาผลิตสินค้าได้หรือมีเงินนั้นก็อาจจะต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนหรือต้นทุนสูงมากเมื่อคิดแล้วไม่คุ้มกับการเข้ามาลงทุนนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้หากมีพฤติกรรมดังกล่าวแล้วย่อมถือได้ว่าการผูกขาดทางการค้า อย่างไรก็ตามการผูกขาดทางการค้าจะต้องพิจารณาองค์ประกอบอีกประการซึ่งมีความสำคัญเช่นกันนั่นคือต้องพิจารณาผลประกอบการของผู้อยู่ในตลาด

2.1.2.3 ผลประกอบการในตลาด หมายถึงหน่วยธุรกิจที่อยู่ในตลาดนั้นได้รับกำไรอย่างไรจากการประกอบการ เนื่องจากกำไรจากการที่หน่วยธุรกิจจะได้รับจากการประกอบการในตลาดภายใต้ระบบตลาดที่มีการแข่งขันนั้นจะเป็น กำไรปกติ ซึ่งจะเป็นกำไรที่ราคาตลาดเท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่ม เมื่อใดก็ตามที่ราคาตลาดไม่ได้เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มแต่สูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่มกรณีเช่นนี้ถือว่าไม่ได้เป็นกำไรปกติจากการประกอบการในระบบตลาดแต่เป็นกำไรเกินปกติ หรือกำไรเศรษฐศาสตร์และพิจารณาได้ว่าตลาดนั้นมีการผูกขาดแล้วเพราะผู้ผูกขาดจะได้รับกำไรเกินปกติ¹¹

อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์เห็นว่าการผูกขาดสมบูรณ์ไม่มีทางเป็นไปได้ในสภาพความเป็นจริง ดังนั้นในการพิจารณาว่ามีการผูกขาดทางการค้าหรือไม่ นักเศรษฐศาสตร์จึงไม่ได้ให้ความสำคัญที่จะพิจารณาเพียงการควบคุมตลาดเท่านั้นแต่จะให้ความสำคัญที่จะพิจารณาว่ามีการจำกัดการแข่งขันกันหรือไม่มากกว่า¹² เพราะการจำกัดการแข่งขันย่อมถือได้ว่าเป็นการผูกขาด เนื่องจากการผูกขาดเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการแข่งขัน ดังนั้นแม้ในตลาดจะไม่มีหน่วยธุรกิจเพียง

¹¹ William G. Shephed, *Public Policies Toward Business*, p.34-35.

¹² Dudley F. Pegrum, *Public Regulation of Business*, Revised edition, (Homewood Illinois : Richard D. Irwin, Inc., 1965), p.37.

รายเดียวอยู่ในตลาดก็อาจเป็นตลาดผูกขาดได้หากไม่มีการแข่งขันกันหรือมีการกระทำที่จำกัดการ
แข่งขันเกิดขึ้น

2.2. ผลกระทบจากการผูกขาดทางการค้า

การผูกขาดทางการค้าก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ 3 ประการคือ ต่อตลาด ต่อผู้บริโภค
และต่อผู้ประกอบการหรือคู่แข่งด้วยกันในตลาด

2.2.1. ผลกระทบต่อตลาด

การผูกขาดทางการค้าจะทำให้ผู้มีอำนาจผูกขาดสามารถควบคุมตลาดให้มีทิศทางเป็นไป
ตามความต้องการของตนและเพื่อประโยชน์ของตนแต่ผู้เดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอำนาจ
ผูกขาดสามารถกำหนดทิศทางของราคาและปริมาณของสินค้าได้ ทั้งนี้โดยลักษณะของระบบตลาด
แล้วไม่มีหน่วยธุรกิจรายใดสามารถมีอำนาจที่จะกำหนดทิศทางของตลาดไม่ว่าจะเป็นราคาของ
สินค้าหรือปริมาณสินค้าได้เพราะตามปกติราคาและปริมาณของสินค้าในตลาดจะขึ้นอยู่กับความ
ต้องการของตลาดกล่าวคือจะเป็นไปตามอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งเมื่อหน่วยธุรกิจรายใดสามารถมี
อำนาจควบคุมตลาดได้แล้วก็เท่ากับว่าหน่วยธุรกิจรายนั้นจะสามารถกำหนดราคาที่สูงให้ตนเองได้
รับกำไรเกินปกติได้และสามารถรักษาไว้ได้เป็นเวลานานเพราะสามารถสร้างอุปสรรคในการเข้ามา
แข่งขันของกลุ่มคู่แข่งรายอื่น การที่หน่วยธุรกิจรายใดมีอำนาจควบคุมตลาดและจำกัดการแข่งขันซึ่ง
ระบบตลาดไม่มีผู้ใดสามารถกระทำเช่นนี้ได้จึงก่อให้เกิดลักษณะที่เรียกว่าระบบตลาดลึ้มเหลว ซึ่ง
ทำให้การจัดสรรทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพ เพราะแทนที่จะใช้ทรัพยากรในการผลิตไปอย่างมี
ประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากผู้ผูกขาดไม่สนใจที่จะพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตก็ทำให้มีการใช้
ทรัพยากรมากในการผลิตสินค้าทั้งที่ในขณะนั้นอาจจะไม่มีความต้องการสินค้านั้นมากนัก
ก็ตาม แต่หากมีประสิทธิภาพในการผลิตก็สามารถผลิตสินค้าโดยใช้ทรัพยากรน้อยเท่าที่จำเป็น และ
ทรัพยากรที่ไม่ถูกใช้จะถูกนำไปใช้ผลิตสินค้าอื่นที่บุคคลในสังคมต้องการต่อไป

2.2.2. ผลกระทบต่อผู้บริโภค

การที่หน่วยธุรกิจใดสามารถควบคุมปริมาณและราคาสินค้าในตลาดได้ทำให้ผู้นั้นสามารถลดการแข่งขันได้ซึ่งทำให้ผู้บริโภคจะไม่สามารถใช้สิทธิเลือกซื้อได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการผูกขาดเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเลือกซื้อเลือกบริโภคของผู้บริโภคในตลาดซึ่งสิทธิเลือกซื้อเลือกบริโภคของผู้บริโภคในตลาดนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะเลือกบริโภคแต่เมื่อในตลาดไม่มีสิ่งที่จะให้เลือกบริโภคทำให้ถูกบังคับที่ต้องบริโภคซึ่งเป็นการก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้บริโภคและสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ ความจริงแล้วเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริโภคและกลไกตลาด เนื่องจากการที่ผู้บริโภคสามารถใช้สิทธิเลือกซื้อได้จะทำให้ผู้ผลิตปรับปรุงตัวเองให้ผลิตแต่สินค้าที่มีคุณภาพดี เพราะหากไม่ปรับปรุงไม่ว่าจะจะเป็นคุณภาพสินค้าหรือราคาสินค้าเสียแล้ว ผู้บริโภคก็จะใช้สิทธิขั้นพื้นฐานนี้ลงโทษผู้ผลิตดังกล่าว ด้วยการไม่เลือกบริโภคกับผู้ผลิตผู้นั้นซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตผู้นั้นต้องขาดทุนในที่สุด และต้องพยายามปรับปรุงตัวเองเพื่อที่จะไม่ต้องขาดทุนแต่เมื่อผู้ผูกขาดไม่มีคู่แข่งเสียแล้ว ย่อมทำให้ตนเองไม่ต้องสนใจผู้บริโภคโดยจะผลิตสินค้าคุณภาพต่ำราคาสูงอย่างไรก็ได้ ผู้บริโภคในตลาดที่ผูกขาดจึงบริโภคสินค้าที่ตนเองไม่มีสิทธิจะเลือกบริโภคโดยมักจะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพต่ำและราคาสูงอีกด้วย อีกทั้งผู้บริโภคอาจจะต้องบริโภคสินค้าที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพด้วยเพราะผู้ผูกขาดไม่สนใจที่จะผลิตสินค้าที่มีคุณภาพบางครั้งอาจเลือกผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุอันตรายที่มีต้นทุนต่ำแต่มีอันตรายซึ่งผู้ผูกขาดไม่สนใจและเกิดอันตรายต่อผู้บริโภคในที่สุดก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมเป็นอย่างมาก

2.2.3. ผลกระทบต่อคู่แข่งในในตลาด

การผูกขาดทางการค้าเป็นการตรงกันข้ามกับการแข่งขันดังนั้นผลกระทบโดยตรงต่อคู่แข่งในตลาดก็คือการผูกขาดทำให้สิทธิในการแข่งขันของคู่แข่งด้วยกันในตลาดสิ้นไปเนื่องจากคู่แข่งไม่มีเสรีภาพในการเข้าหรือออกจากตลาดโดยใจสมัครแต่เป็นการที่คู่แข่งถูกบังคับไม่ให้เข้ามาในตลาดหรือให้ออกไปจากตลาดโดยผู้มีอำนาจตลาดที่เหนือกว่าหรือเป็นกรณีที่คู่แข่งถูกห้ามไม่ให้มีการแข่งขันโดยวิธีกำหนดราคาที่ไม่อาจค้าขายแข่งขันได้หรือปิดทางการที่จะค้าขายแข่งขันด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งสิทธิในการแข่งขันนี้ความจริงแล้วดูเหมือนว่าไม่น่าจะสำคัญอะไรแต่หากพิจารณาโดยถ่วงถี่แล้วจะทราบได้ว่า สิทธิในการแข่งขัน ก็คือ สิทธิในการประกอบสัมมาอาชีพของบุคคลในสังคมนั่นเอง เพราะในสังคมย่อมมีบุคคลมากมายการที่เขาจะประกอบอาชีพโดยย่อมมีบุคคลผู้อยู่ในอาชีพเดียวกันมากมายด้วยกันเช่น การค้าขายน้ำมันคืออาชีพค้าขายและ

บุคคลในสังคมมากมายอาจจะเลือกประกอบอาชีพค้าขายน้ำมันได้ ดังนั้นการแข่งขันก็คือส่วนหนึ่งของการประกอบอาชีพเพราะเป็นการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งลูกค้า แต่เมื่อการผูกขาดจำกัดการแข่งขันเท่ากับว่าเป็นการจำกัดการประกอบอาชีพของบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมเป็นอย่างยิ่ง โดยถือว่าในสังคมไม่ควรมีบุคคลใดมาจำกัดสิทธิในการประกอบสัมมาอาชีพของผู้อื่นได้ แต่สิทธิการแข่งขันหาได้มีความหมายเพียงเท่านี้ เพราะสิทธิการแข่งขันในระบบตลาดนั้นถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมเนื่องจากการจะเป็นการแข่งขันกันในด้านประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น หากผู้ใดสามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะต้นทุนต่ำก็จะได้กำไรมาก และ จะมีผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าของตนมากแต่หากผู้ใดไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตคือผลิตสินค้าได้ในต้นทุนที่สูงก็จะขาดทุนไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รางวัลของการแข่งขันในระบบตลาด ไม่ใช่รางวัลที่เป็นเหรียญให้แก่ผู้ชนะและขับไล่ผู้แพ้ออกไปอย่างเช่นการแข่งขันทั่วไป ซึ่งหลักการแข่งขันในระบบตลาดนี้ ไม่ได้อนุญาตให้มีการแข่งขันจนกระทั่งขับไล่คู่แข่งออกจากตลาด เนื่องจากการแข่งขันจะถูกแทนที่ด้วยการผูกขาด แต่การแข่งขันในระบบตลาดนี้เป็นรางวัลในลักษณะที่ว่าหากผู้ใดชนะก็จะได้รับกำไรปกติเป็นผลตอบแทนเท่าที่ตนได้ใช้ความพยายามในการพัฒนาประสิทธิภาพอย่างดีที่สุด ซึ่งการแข่งขันจะเน้นที่ความเท่าเทียมกันในการแข่งขันกล่าวคือไม่มีใครมีฐานะที่เหนือใคร ทุกคนหากประสงค์จะชนะต้องแข่งขันกันพัฒนาประสิทธิภาพเท่านั้น¹³ ดังนั้นการแข่งขันในประสิทธิภาพเช่นนี้จึงเป็นการแข่งขันที่ยุติธรรม นอกจากนี้ประโยชน์ที่คู่แข่งได้รับก็เป็นสิ่งที่ชอบธรรมเพราะเป็นกำไรปกติอันเกิดจากการแข่งขัน ไม่ใช่กำไรเกินปกติที่เกิดจากการกำหนดขึ้นเองของผู้หนึ่งผู้ใด ดังนั้น การกระทำที่เป็นการจำกัดการแข่งขันที่ไม่ยุติธรรม เพราะไม่ได้เกิดจากการแข่งขันกันพัฒนาสินค้าเพื่อให้ได้ไปซึ่งสิทธิเลือกซื้อของผู้บริโภค แต่เป็นการใช้กำลังข่มขู่บีบบังคับผู้อื่นเพื่อที่จะให้ตนเองประสบความสำเร็จไม่ว่าจะโดยกำลังทางด้านกายภาพ หรือกำลังทางด้านเศรษฐกิจ ถือได้ว่าเป็นการผิดหลักการของการแข่งขันและเป็นอันตรายต่อคู่แข่งด้วยกันในตลาดและสังคมอย่างยิ่ง

¹³ William G. Shepherd, *Public Policies Toward Business*, p.29-30.

สรุป

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือระบบตลาด เป็นระบบเศรษฐกิจที่จัดสรรทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดได้อย่างเหมาะสมที่สุด เนื่องจากหากสินค้าใดเป็นที่ต้องการบริโภคในตลาดซึ่งจะต้องมีการนำทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตใดมาผลิตเป็นสินค้าหรือไม่นั้นต้องพิจารณาจากอุปสงค์ หรือความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลักหรือที่เรียกว่าเป็นอธิปไตยของผู้บริโภค ซึ่งหากสินค้าใด ผู้บริโภคต้องการที่จะบริโภคมากก็จะมีการผลิตเพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในตลาดนั้นมาก หากสินค้าใดผู้บริโภคในตลาดไม่ต้องการบริโภคก็จะมีไม่มีการผลิตสินค้านั้นออกมาจำหน่ายในตลาด ซึ่งการที่จะมีการผลิตสินค้าออกมาขายอันเป็นการสนองตอบกับอุปสงค์ของผู้บริโภคนี้จะกระทำโดยหน่วยธุรกิจในตลาดโดยหน่วยธุรกิจจะมีจุดมุ่งหมายที่ให้ได้รับกำไรสูงสุดจากการประกอบธุรกิจดังกล่าว สิ่งที่หน่วยธุรกิจจะคำนึงในการผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายในตลาดก็คืออุปสงค์ของผู้บริโภค นอกจากนี้หน่วยธุรกิจดังกล่าวก็ต้องพิจารณาว่าหากลงทุนผลิตสินค้านั้นออกมาจำหน่ายแล้วจะมีกำไรสูงสุดจากการประกอบการนั้นหรือไม่ ดังนั้นสิ่งที่มาช่วยระบบตลาดในการตัดสินใจของหน่วยธุรกิจในการผลิตสินค้าอันเป็นอุปทานในตลาดก็คือ ราคา ว่าราคาสินค้าที่อยู่ในตลาดนั้นจะก่อให้เกิดกำไรหรือไม่ซึ่งเมื่อพิจารณาเห็นแล้วว่าราคานั้นจะก่อให้เกิดกำไรจากการลงทุนตัดสินใจผลิตสินค้านั้นมาจำหน่ายในตลาด ราคาสินค้านี้ก็เป็นเครื่องมือในการที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อเช่นกัน เนื่องจากระบบตลาดตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรโดยพิจารณาจากอุปสงค์ อุปทานในตลาด ดังนั้นกลไกสำคัญที่จะทราบอุปสงค์อุปทานที่แท้จริงที่จะช่วยในการกำหนดราคาสินค้าในตลาดก็คือการแข่งขัน เพราะหากสินค้าใดเป็นที่ต้องการมากก็จะมีการผลิตมากและหากมีจำนวนมากในตลาดก็จะมีราคาถูกลงแต่หากมีน้อยในตลาดก็จะมีราคาสูง การแข่งขันที่ช่วยในการตัดสินใจว่าราคาจะเป็นเท่าใดก็คือหากราคาสินค้าใดแพงผู้ซื้อก็จะใช้สิทธิในการเลือกซื้อสินค้าไปยังผู้ขายคนอื่นจนกว่าผู้ซื้อเห็นว่าผู้ขายคนนั้นขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมและผู้ซื้อพอใจจึงเลือกซื้อดังนั้นผู้ขายจึงต้องพยายามพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตสินค้าของตนเพื่อให้มีการผลิตสินค้านั้นออกมาในต้นทุนที่ต่ำ และสามารถค้าขายแข่งขันกับผู้ขายรายอื่นได้ ราคาสินค้าที่แสดงออกถึงการได้กำไรสูงสุดในตลาดที่มีการแข่งขันจะมีระดับราคาที่เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกำไรปกติ

อย่างไรก็ตามในตลาดที่มีการแข่งขันผู้ผลิตอาจจะได้รับกำไรเกินปกติแต่ก็ไม่แน่นอนเพราะกำไรเช่นนี้จะจูงใจให้หน่วยธุรกิจเข้ามาแข่งขันและในที่สุดก็จะลดลงมาเท่ากับกำไรปกติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการแข่งขันมีความสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรของระบบตลาดเป็นอย่างมาก ซึ่งการ

แข่งขันจะต้องไม่มีผู้ใดมีอำนาจตลาดเพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อราคาสินค้าในตลาดได้ เพราะเมื่อใดที่มีอำนาจตลาดเพียงพอขนาดนั้น ผู้ที่มีอำนาจตลาดในระดับดังกล่าวสามารถใช้อำนาจตลาดเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ 3 ประการดังนี้

1. เพิ่มกำไรเกินปกติของตน
2. ใช้อำนาจตลาดเพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดของตนเองให้นานที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะบีบบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นร่วมมือกับตนเพื่อจะไม่ให้คู่แข่งสามารถค้าขายแข่งขันด้วยได้หรืออาจจะใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางกลไกที่ตนสามารถมีอิทธิพลได้เช่นผ่านทางกลไกราคาเพื่อสร้างอุปสรรคไม่ให้ผู้อื่นสามารถเข้ามาค้าขายแข่งขันด้วย เป็นต้น
3. ใช้อำนาจตลาดดังกล่าวเพื่อขับไล่หรือกีดกันคู่แข่งของตนเอง อันเป็นการทำลายการแข่งขันไม่ว่าจะเป็นการบังคับให้ผู้อื่นร่วมกับตนในการไม่ติดต่อค้าขายกับคู่แข่งเพื่อหวังจะให้คู่แข่งค้าขายไม่ได้และจำต้องออกไปจากตลาดในที่สุด

การทำลายการแข่งขันเป็นการทำลายการจัดสรรทรัพยากรและความยุติธรรมของระบบตลาดก่อให้เกิดสภาวะที่เรียกว่า ระบบตลาดล้มเหลว อันถือได้ว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างยิ่งและหากจะพิจารณาให้ถ่วงถ่วงถึงสภาวะกลไกตลาดล้มเหลวเช่นนี้ทำให้ผู้บริโภคในสังคมเดือดร้อน เพราะไม่อาจบริโภคสินค้าได้หรือบริโภคได้ก็จะเป็นสินค้าที่คุณภาพต่ำและราคาสูง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนส่วนบุคคลแก่คู่แข่งในตลาดเดียวกันกับผู้ที่มีอำนาจตลาดนั้นที่จะไม่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเสรี เพราะถูกจำกัดการแข่งขันในการค้าขายที่จะให้ได้มาซึ่งลูกค้าเสียแล้ว โดยมีบุคคลเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวควบคุมทรัพยากรและการอยู่ดีกินดีของสังคมอีกทั้งได้รับประโยชน์แต่ผู้เดียวโดยการฉ้อฉลรายได้จากผู้อื่นในสังคมมาเป็นของตนแต่เพียงผู้เดียวอันเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย